

CIPRIAN BACIU | MUȘATA-DACIA BOCOȘ

**EVALUAREA ȘI UTILIZAREA
SURSELOR ȘI RESURSELOR
DE DOCUMENTARE**

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

2022

Cuprins

PREFAȚĂ	9
MODULUL I.	
DATE ȘI INFORMAȚII – RELEVANȚĂ, MANAGEMENT, IMPLICAȚII	11
I.1. Ce sunt datele?	11
I.2. Ce sunt informațiile?	14
I.3. Cum se ajunge de la date la informații, la cunoștințe și la cunoaștere?	16
I.4. Modificări la nivel societal, generate ca urmare a dezvoltării culturii informației	21
Lista referințelor bibliografice	25
MODULUL II.	
DOCUMENTAREA ȘI E-DOCUMENTAREA.....	27
II.1. Informarea și e-informarea	27
II.2. Documentarea și e-documentarea	28
II.3. Exigențe științifice și etice în (e-)documentarea științifică	29
Lista referințelor bibliografice	31
MODULUL III.	
SURSE DE DOCUMENTARE ȘI E-DOCUMENTARE.....	33
III.1. Sursa și resursa în contextul (e-)documentării	34
III.2. Tipuri de surse de documentare.....	37
III.2.1. Sursele primare	38
III.2.2. Sursele secundare	38

III.2.3. Sursele terțiare.....	39
III.3. Tipuri principale de surse de documentare în științele educației.....	40
III.4. Surse și resurse de încredere.....	42
III.5. Evaluarea resurselor de documentare	43
III.5.1. Evaluarea primară	46
III.5.2. Evaluarea avansată.....	55
III.6. Surse și resurse de documentare și e-documentare.....	57
III.6.1. Cartea	57
III.6.2. Eseul	66
III.6.3. Studiul științific.....	68
III.6.4. Referatul științific	68
III.6.5. Monografia	68
III.6.6. Interviu (în cercetarea științifică)	72
III.6.7. Publicația serială	74
III.6.7.1. Revista	74
III.6.7.2. Articolul științific.....	76
III.6.7.3. Ziarul.....	78
III.6.7.4. Buletinul informativ	78
III.6.7.5. Broșura	79
III.6.7.6. Analele	79
III.6.7.7. Anuarul	79
III.6.8. Tratatul	80
III.6.9. Resursă online/ Resursă web	80
III.6.10. Cursul	81
III.6.11. Expunerea	85
III.6.12. Discursul	86
III.6.13. Comunicarea personală	87
III.6.14. Raportul	88
III.6.15. Comunicarea științifică	89
III.6.16. Lucrarea științifică	90
III.6.17. Teza de doctorat.....	91
III.6.18. Lucrarea de absolvire	92
III.6.19. Dicționarul.....	92
III.6.20. Lexiconul.....	93

III.6.21. Enciclopedia	94
III.6.22. Biografia	95
III.6.23. Bibliografia	95
III.6.24. Lista referințelor bibliografice/ lista bibliografică	95
III.6.25. Biblioteca.....	96
III.6.26. Centrul de documentare și informare (CDI).....	98
III.6.27. Cercetarea bibliografică	98
III.6.28. Pliantul (de prezentare)	100
III.6.29. Posterul	100
III.6.30. Standardul	101
III.6.31. Brevetul de invenție	101
III.6.32. Actul legislativ	102
III.6.33. Reglementarea.....	103
III.6.34. Reclama.....	103
III.7. Principalele platforme, baze de date științifice, motoare de căutare și programe pentru managementul referințelor	104
III.7.1. Platformă online de documentare.....	104
III.7.2. Bază de date (abreviat BD) (în informatică).....	104
III.7.3. Program pentru managementul referințelor bibliografice	105
III.7.4. Motoare de căutare pentru referințe bibliografice.....	106
Lista referințelor bibliografice	111

MODULUL IV.

BIBLIOGRAFIA ȘI LISTA REFERINȚELOR BIBLIOGRAFICE	115
IV.1. Citarea surselor bibliografice	116
IV.2. Consemnarea surselor bibliografice	126
IV.3. Consemnarea surselor în lista de referințe bibliografice/ lista bibliografică și în bibliografie	130
Lista referințelor bibliografice	153

MODULUL V.

MANAGEMENTUL SURSELOR ȘI RESURSELOR ȘTIINȚIFICE	155
V.1. Mendeley Reference Manager – program pentru managementul referințelor bibliografice	155

V.2. Google Scholar (GS) – motor de căutare

pentru referințe bibliografice.....176

Lista referințelor bibliografice.....181

EXERCITII ȘI APLICAȚII183

MODULUL I.

Date și informații – relevanță, management, implicații

Cuvinte și sintagme cheie:

dată/ datele; datele deschise (open data – în engleză); datele mari/ big data (în engleză); bază de date (abreviat BD); setul de date (dataset sau data set – în engleză); depozit de date/ bibliotecă de date/ arhivă de date (data repository – în engleză); știința datelor; date în formă electronică; colecție digitală, informația; informația educațională/ pedagogică; consiliere informațională; cultura informației/ cultura informațională; cunoștințele; cunoaștere despre cunoaștere; cunoaștere empirică; cunoaștere științifică; societate informațională/ informatizată; societatea cunoașterii; societate digitală; societatea învățării; societate educativă/ educațională; transformare digitală

I.1. Ce sunt datele?

Dată/datele constituie o reprezentare a faptelor, conceptelor sau instrucțiunilor, ce pot fi procesate de către o persoană, de o mașină sau de un echipament informatic, sub forma unei informații ce poate fi comunicată. Datele brute pot fi ceva simplu și, aparent, aleatoriu. Ele pot fi considerate inutile, până în momentul în care sunt interpretate și procesate, pentru a determina adevărul lor înțeles – momentul din care ele devin utile și pot primi denumirea de informație.

Nu întotdeauna seturile de date pot fi gestionate și interpretate într-un timp relativ scurt, cu metodele și programele tradiționale de prelucrare și analiză (Fan & Bifet, 2012), motiv pentru care s-a consacrat sintagma **datele mari (Big Data – în engleză)**.

Datele deschise (open data – în engleză) – sunt date ce pot fi utilizate în mod liber, reutilizate și redistribuite de către oricine – supuse doar, cel mult, la necesitatea atribuirii în condiții identice. (Secretariatul General al Guvernului, 2018)

Datele mari/ Big data (în engleză) – reprezintă o sintagmă folosită pentru prima dată în anul 1997 de către Michael Cox și David Ellsworth, cercetători la NASA Ames Research Center, în lucrarea Application-Controlled Demand Paging for Out-of-Core Visualization. Datele mari este un concept care se referă la cantitățile uriașe de date digitale, care nu mai pot fi gestionate și interpretate într-un timp relativ scurt cu metodele și programele tradiționale de prelucrare și analiză. Dificultatea în managementul acestor mari seturi de date prin utilizarea metodelor și programelor tradiționale (de stocare, gestionare și analiză), se datorează, în principal:

- *volumului* mare de seturi de date generate;
- *varietății* – formatului complex și diversității surselor de la care provin;
- *vitezei* de generare;
- *volatilității* (pentru ce perioadă de timp sunt stocate sau disponibile).

Prin urmare, pentru stocarea, analizarea și interpretarea atributelor acestor mari seturi de date – componente ale Big Data, au trebuit dezvoltate noi tehnici și modele de analiză bazate pe utilizarea algoritmilor, cu scopul valorificării sau obținerii de valoare adăugată și creată. Analiza datelor mari este o metodă în curs de dezvoltare ce poate transpune o multitudine de fenomene într-o formă care permite căutarea și identificarea tendințelor și corelațiilor generale. Analiza Big Data este o analiză amplă care permite previzionarea reacțiilor (unei persoane, ale unui grup sau ale societății) într-o anumită situație, permite dezvoltarea și implementarea de noi modele de intervenție pentru formarea unor comportamente dezirabile sau pentru corectarea celor indezirabile, deci, poate avea un rol în formarea și dezvoltarea personalității umane, în integrarea socială și profesională a acesteia, conform normele impuse de

societatea informațională (Baciu, 2018; Chang & Chan, 2015; Cox & Ellsworth, 1997; Dontha, 2017; Mayer-Schönberger & Cukier, 2018).

Bază de date (abreviat BD) – Colecție organizată de informații sau de date structurate, stocate electronic, în scopul regăsirii, valorificării, prelucrării și combinării lor rapide. De obicei, o bază de date este memorată într-unul sau mai multe fișiere, alcătuite din înregistrări formate din câmpuri (în care sunt stocate seturi de date) și un set de operații de căutare, sortare, procesare, recombinaire etc. O bază de date este controlată și întreținută, de regulă, de un sistem de gestionare a bazelor de date. (Bocoș et al., 2016)

Setul de date (dataset sau data set – în engleză) – este o colecție organizată de date, care, cel mai adesea, sunt structurate sub o formă tabelară. În cazul datelor tabelare, un set de date corespunde unuia sau mai multor tabele din baza de date. În aceste tabele, fiecare coloană reprezintă o anumită variabilă, iar fiecare rând corespunde unei înregistrări pentru variabila respectivă. Setul de date listează valori pentru fiecare dintre variabile, cum ar fi înălțimea, lățimea sau greutatea unui obiect. Un set de date poate fi constituit și dintr-o colecție de documente sau fișiere. Seturile de date pot consta, de asemenea, dintr-o colecție de documente sau de fișiere. În cazul datelor deschise, un set de date este unitatea de măsură a informațiilor puse la dispoziția publicului larg prin intermediul unui depozit public de date deschise/ bibliotecă de date/ arhivă de date (data repository – în engleză).

Depozit de date/ bibliotecă de date/ arhivă de date (data repository – în engleză) – este o infrastructură mare de baze de date – mai multe baze de date – care colectează, gestionează și stochează seturi de date pentru analiza, partajarea și raportarea datelor (Brook, 2018). Depozitul de date facilitează analiza datelor colectate din multiple surse și crearea de rapoarte, pe baza lor.

Știința datelor – este un ansamblu sistematic și interpretativ de achiziții din mai multe domenii: statistică, inteligența artificială (AI) și analiza datelor, pentru a obține noi cunoștințe, plus valoare, din date, sprijinindu-se cunoașterea.

În societatea informațională și în cea a cunoașterii, știința datelor dezvăluie tendințele și produce informații pe care oamenii de știință le pot utiliza pentru a lua decizii mai bune și pentru a crea (e-)produse și (e-)servicii mai inovatoare.

Știința datelor este o știință deschisă, care menține permanent un proces de chestionare a realității societății informaționale, de a extrage valoare din datele colectate și stocate, în vederea asigurării premiselor transformărilor de la nivel macrosocietal, prin interpretarea corectă, științifică a datelor.

Date în formă electronică – sunt „reprezentări ale informației într-o formă convențională adecvată creării, prelucrării, trimiterii, primirii sau stocării acesteia prin mijloace electronice” – articolul 4, alineatul 1 din Legea nr. 455 din 18 iulie 2001 privind semnătura electronică, lege republicată în 2014 și completată prin Ordonanța de urgență nr. 39/2020, ordonanță aprobată prin Legea nr. 127 din 14 iulie 2020, datele în formă electronică. (*Legea nr. 455 din 18 Iulie 2001, republicată*).

Colecție digitală – Tip de colecție de date în formă electronică, în care sunt reunite diverse materiale în format digital. Acestea pot fi texte, materiale vizuale, audio sau video, care sunt stocate în format digital.

I.2. Ce sunt informațiile?

Informația reprezintă, în sens general, un ansamblu de elemente (referitoare la persoane, situații, evenimente, fenomene, procese, obiecte, idei etc.) noi în raport cu cunoștințele prealabile, cuprinse în structura unui

mesaj, în semnificația unui simbol dintr-un material de informare și documentare (informativ). În general, informația implică o interacțiune (reală/ nemediată sau virtuală/ mediată) de tip comunicațional, care se produce între o sursă emițătoare și un destinatar receptor.

Informația poate fi reprezentată în diferite forme:

- texte scrise;
- imagini statice (desene, fotografii, tablouri);
- imagini dinamice (filme, documentare, înregistrări video);
- sunete (cuvinte, melodii, înregistrări audio, efecte sonore).

În același timp, termenul „informație” face referire la ansamblul mijloacelor sau instrumentelor care asigură comunicarea interumană, putând lua forma știrilor, articolelor din reviste, ziare sau mediul online, texte științifice, texte funcționale, texte utilitare, anunțuri, reclame publicitare etc. Informația are înțelesuri nuanțate, în funcție de domeniul în care se utilizează: informatică, cibernetică, economie, științe biologice, matematică, teoria comunicării, administrație, armată, meteorologie, educație, învățământ etc., fiind consacrată sintagma **informații de specialitate**.

Spre exemplu, **informația educațională/ pedagogică**, vehiculată în domeniul educațional, reprezintă informația transmisă sub forma unor mesaje comunicaționale, destinate informării și educării persoanelor cuprinse într-un program educațional, persoanelor interesate de domeniul educațional (stakeholderi), precum și publicului larg. Cadrele didactice și, în general, educatorii, sunt principalii promotori ai informației educaționale, fiind preocupați de selecția judicioasă a surselor de informare, de asigurarea caracterului obiectiv, structurat și coerent al informațiilor, de selectarea mijloacelor prin care se realizează informarea, a strategiilor de transmitere a informațiilor în activitățile educaționale, a strategiilor cognitive și metacognitive adecvate contextului învățării.

Deși educatorii au rol principal în selectarea informațiilor educaționale și în managementul acestora, fiecare educabil angajat în procesul de cunoaștere are obligația de a obține noi informații, prin acțiuni proprii de informare, e-informare, documentare, e-documentare, investigație,

cercetare, lectură personală, studiu individual, deducții din observații directe și indirecte, din experiență proprie etc.

Informațiile educaționale pot fi vehiculate prin intermediul:

- textelor scrise (manuale școlare/ universitare, auxiliare curriculare, culegeri de texte, fișe de lucru etc.);
- imaginilor statice (scheme, planșe, desene, fotografii, tablouri);
- imaginilor dinamice (filme educaționale, filme documentare, înregistrări video, prezentări PowerPoint, prezentări Prezi);
- comunicării orale (expuneri, prezentări, conversații, descrieri, explicații, povestiri ș.a.), în funcție de vârsta, de nivelul de dezvoltare al educabililor, de caracteristicile contextului educațional și de domeniul științific din care s-au extras informațiile.

Consilierea informațională – Acțiune prin care o persoană/ un grup este consiliată/ este consiliat de către o persoană specializată într-un anumit domeniu (coordonator al lucrării științifice, tutore, tutore online, bibliotecar ș.a.), în legătură cu aspectele implicate în culegerea, și managementul datelor și informațiilor, precum și în cercetarea bibliografică.

I.3. Cum se ajunge de la date la informații, la cunoștințe și la cunoaștere?

Trecerea de la date la informații presupune **articularea datelor**, respectiv un ansamblu de demersuri de organizare, structurare, îmbinare, corelare, și (inter)relaționare sistemică a datelor, în structuri articulate și coerente, respectiv în informații și cunoștințe, ca resurse de cunoaștere, în acord cu rezultatele științifico-tehnice. Astfel, dacă articularea datelor este realizată într-o matrice logic corectă, atunci este asigurată premisa adoptării unor decizii pertinente în procesul cunoașterii individuale și colective.

Evoluția managementului informațiilor a condus la cristalizarea, la nivelul unei societăți, a unei **culturi a informației/ culturi informaționale**,

înțeleasă ca un sistem comun de valori, competențe, cunoștințe, metacunoștințe, priceperi, deprinderi, capacități, atitudini referitoare la managementul informațiilor și la managementul surselor și resurselor digitale (cu dimensiunile: științifică, tehnică, etică, educațională, comunicațională etc.).

Cultura informației/ cultura informațională valorizează nevoia de informare, respectiv procesele de căutare, identificare/ localizare, selecție, prelucrare, procesare, articulare, analiză și evaluare activă critic-constructivă, stocare, (re)activare și valorificare a informațiilor, fiind în strânsă legătură cu domeniul Noilor Tehnologii ale Informațiilor și Comunicațiilor (NTIC).

În anul 2000, Association of College and Research Libraries [Asociația Colegiilor și Bibliotecilor de Cercetare] (ACRL) a adoptat și publicat Standarde pentru competențe legate de cultura informației în învățământul superior. Conform acestor standarde, studentul cu un anumit nivel de cultură a informației poate:

- determina natura și cantitatea informației de care are nevoie;
- accesa informația dorită în mod efectiv și eficient;
- evalua informația și sursele de informare în mod critic și asimila informația selectată în sistemul său de cunoștințe și valori;
- utiliza informația pentru realizarea unei sarcini specifice, în mod individual sau în grup;
- înțelege multe din problemele economice, legale și sociale legate de utilizarea informației;
- folosi informația în limitele eticii și legalității.

Pentru fiecare dintre aceste categorii, sunt specificați indicatorii de performanță și rezultatele semnificative.

Landøy și colaboratorii (2020) prezintă abilitățile pe care le presupune cultura informației/ cultura informațională, preluate din Information Literacy Standards for Higher Education: A Manifesto/ Third Meeting on Information Competencies, adoptate în 2002:

1. înțelegerea structurii cunoașterii și a informației;
2. determinarea profilului informației necesare;